

Βιβλιοστάσιον

Ἀρχιμ. Εἰρηναίου Χατζηεφραιμίδη,
Ἱεροῦ Αὐγουστίνου Ὁμιλίαι
στό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον,
ἐκδ. Μπαρμπουνάκη, Θεσσαλονίκη 2021,
σσ. 1067+1.

Ὁ πολυγραφότατος καὶ δραστήριος ἀρχιμανδρίτης π. Εἰρηναῖος Χατζηεφραιμίδης εἶναι Καθηγητὴς τοῦ Παιδαγωγικοῦ Τμήματος τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσης Φλώρινας τοῦ Παν. Δυτικῆς Μακεδονίας. Ἔχει δημοσιεύσει ἄρθρα σὲ ἐπιστημονικὰ περιοδικά, σὲ τόμους Πρακτικῶν συνεδρίων, σὲ συλλογικοὺς τόμους καὶ ἔχει ἐκδώσει μεγάλο ἀριθμὸ βιβλίων. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε: *Οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες πρὶν τὴν κατάργησή τους 393/426 μ.Χ.: Μαρτυρίες θύραθεν καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων* (2005), *Ὁρθοδοξία καὶ πολιτισμὸς. Ἡ διακονία τῆς κατάφασης στὴν πολιτισμικὴ πολυμορφία* (2006), *Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Πραγματιστὴς τοῦ παρόντος, ὁραματιστὴς τοῦ μέλλοντος* (2013), *Ὁ “οἰκιστὴρ” μέγας Κωνσταντῖνος καὶ ὁ ὀλοπόρφυρος κίων τοῦ φόρου* (2014), *Φορητὲς εἰκόνες καὶ βημόθυρα ἀπὸ ναοὺς τῆς Ἀχρίδος* (2014), *Ἡ ἀλληλογραφία τῶν ἀγίων Αὐγουστίνου καὶ Ἱερώνυμου* (2015), *Ἁγίου Εἰρηναίου Ἐπισκόπου Λουγδούνου: Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως* (2017) καὶ *Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Μυσταγωγὸς λόγου καὶ πράξης* (2017).

Ὁ συγγραφέας, μετὰ ἀπὸ πολυετῆ κόπο καὶ μόχθο, παρουσίασε ἕναν καλαίσθητο ὀγκώδη τόμο, ποὺ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Μπαρμπουνάκη καὶ ἀφορᾷ τὶς ὁμιλίαι τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου στό *Κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον*. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι εἶναι ἡ πέμπτη φορὰ ποὺ ὁ σ. καταπιάνεται μὲ τὸ ἔργο τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου, τοῦ ὁποῖου τὰ νοήματα ἀποδίδει στὴν ἑλληνικὴ, ἀποτυπώνει τὸν φιλοσοφικὸ του νοῦ καὶ μελετᾷ τὴν πίστη του στὸν Θεό. Δὲν εἶναι εὐκόλο κανεὶς νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὸν ἅγιο Αὐγουστῖνο, νὰ τὸν προσεγγίσει, νὰ τὸν κατανοήσει καὶ νὰ παρουσιάσει τὸ ἔργο του. Πρόκειται γιὰ ἕναν πατέρα καὶ θεολόγο τῆς Δύσεως, ποὺ ἔζησε στὰ τέλη τοῦ Δ' καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ Ε' αἰῶνα μὲ τεράστια ἐπίδραση στὸν δυτικὸ χριστιανισμὸ. Ὁ π. Εἰρηναῖος τὸν χαρακτηρίζει «γίγαντα τοῦ πνεύματος».

Ὁ σ. μεταφράζει ἑκατὸν εἴκοσι τέσσερις ὁμιλίαι τοῦ Αὐγουστίνου ὅταν ἦταν ἐπίσκοπος Ἰππῶνος. Οἱ πρῶτες πενήντα τέσσερις ἐκφωνήθηκαν στὸν Βασιλικὸ Ἰππῶνος ἀπὸ 16 Μαρτίου ἕως 23 Νοεμβρίου τοῦ 413. Οἱ ὑπόλοιπες ὁμιλίαι δὲν ἐκφωνήθηκαν στὴν ἐκκλησία, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ συγγραφέας. Πιθανὸν νὰ γράφτηκαν ἢ νὰ ὑπαγορεύτηκαν τὸ ἔτος 418.

Ὁ π. Εἰρηναῖος τὸ πόνημά του, ὅπως ἀναφέρει, τὸ ἀφιερώνει «μὲ πολλὰς ἀναμνήσεις καὶ περισσὴ εὐγνωμοσύνη στὸν ἀείμνηστο Καθηγητὴ μου Στέρ-

γιο Σάκκο» [σ. 7]. Ἀκολουθοῦν τὰ περιεχόμενα [σ. 8], τὰ προλεγόμενα [σ. 9], ἡ σύντομη καὶ περιεκτικὴ εἰσαγωγή [σ. 11-13], στὴν ὁποία κάνει λόγο γιὰ τὸν χρόνο καὶ τόπο τῆς συγγραφῆς τοῦ ἔργου τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, γιὰ τὸν χαρακτήρα, τὸ περιεχόμενο καὶ γιὰ τὸν τίτλο τῶν ὁμιλιῶν. Ἐδῶ μᾶς δίδει σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ τὸ ἔργο, τὸν τρόπο σκέψεως τοῦ Αὐγουστίνου, ποὺ ἀκολουθεῖ κυρίως τὴν ἱστορικὴ μέθοδο τῆς ἐρμηνείας, ποὺ χρησιμοποιεῖ κατὰ τὴν παράθεση τῶν χωρίων τῆς Γραφῆς τὴν Vulgata. Ἀκόμη ὁ π. Εἰρηναῖος τονίζει ὅτι τὸ σημαντικώτερο χαρακτηριστικὸ τῶν ὁμιλιῶν εἶναι ἡ καθημερινὴ ἐρμηνεία τοῦ εὐαγγελικοῦ κειμένου, ὁ ζωντανὸς λόγος καὶ ἡ ἀμεση ἐπικοινωνία του μὲ τὸ ἀκροατήριον, τὸ ὁποῖο παρακολουθοῦσε τὶς δύσκολες αὐτὲς ἐρμηνείες. Στὴ συνέχεια σχολιάζει μὲ πόση ταπείνωση, ἀγωνία καὶ φόβο Θεοῦ ἐρμήνευε ὁ Αὐγουστίνος. Ὑπενθυμίζει ὅτι στοὺς κώδικες καὶ στὴ διεθνή βιβλιογραφία τὸ ἔργο τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου τιτλοφορεῖται ὡς *Tractatus*, δηλ. πραγματείες, διατριβὲς καὶ ὁμιλίαι. Ὁ ἴδιος ἐπέλεξε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν τίτλο *Ὁμιλίαι* καὶ μεταφράζει ἐπὶ τῆ βάσει τῆς κριτικῆς ἔκδοσης τοῦ *Corpus Christianorum, Series Latina XXXVI – 8* (1954), Brepols (R. Willems). Τὸ βιβλίον κλείνει μὲ τὴ βιβλιογραφία (1064-1067) καὶ μὲ θεολογικοὺς ὄρους.

Τὸ πόνημα τοῦ π. Εἰρηναίου καλύπτει ἓνα κενὸ ποὺ ὑπῆρχε στὸν χῶρο τῆς θεολογίας. Εἶναι ἀξιόλογο καὶ ἀποτελεῖ ἓνα ἰδιαίτερος ἐνδιαφέρον ἀνάγνωσμα. Ὁ συγγραφέας ἔχει μελετήσει ἐπισταμένως τὸν ἱερὸ Αὐγουστίνον καὶ ἔχει πλήρη γνώση τοῦ πηγαίου ὑλικοῦ. Εἶναι ἰδιαίτερος σημαντικὸ τὸ ὅτι ὁ σ. παρουσιάζει μεταφρασμένο τὸ ἔργο τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου, τὸ ὁποῖο συνιστᾶ μία

προσφορά. Τὸ πολυσέλιδο αὐτὸ βιβλίον, ποὺ ἀνέλαβε νὰ ἐκδώσῃ ἀρτίως ὁ Μπ. Μπαρμπουνάκης, ἀξίζει νὰ μελετηθεῖ ἀπὸ ἐρευνητὲς, μελετητὲς καὶ νὰ διαβαστεῖ ἀπὸ ἀναγνώστες.

Πασχάλης Βαλσαμίδης
Ἄν. Καθηγητὴς Δ.Π.Θ.

Κοινωνικὴ κρίση καὶ Πανδημία.
Μελετώντας τὰ Κείμενα τῆς Ἁγίας
καὶ Μεγάλης Συνόδου: Προβληματισμοὶ
γιὰ τὴν κοινωνικὴ κρίση
καὶ τὴν πανδημία τοῦ Covid-19,
ἐποπτεία καὶ συντονισμὸς ὕλης
Δρ. Κ. Β. Ζορμπᾶς,
Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης,
ἐκδ. Ἀκρίτας,
Ἀθήνα 2021, σσ. 134.

Τὸ βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλο: *Κοινωνικὴ κρίση καὶ Πανδημία. Μελετώντας τὰ Κείμενα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου: Προβληματισμοὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ κρίση καὶ τὴν πανδημία τοῦ Covid-19* συνίσταται στὴν ἔκδοση τῶν εἰσηγήσεων τῆς Ἡμερίδας ποὺ διοργανώθηκε διαδικτυακὰ στὶς 10 Ἰουνίου 2020, μὲ ἀφορμὴ τὴ συμπλήρωση τεσσάρων ἐτῶν ἀπὸ τὴ διεξαγωγή, στοὺς χώρους τῆς Ο.Α.Κ., τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ ἔκδοση ἀφ' ἐνὸς ἐντάσσεται στὴ διαδικασία «πρόσληψης» τῆς Συνόδου ἀπὸ τὸ εὐρύτερο πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐστιάζει στὸ ἀνακύψαν ζήτημα τῆς πανδημίας, ποὺ ἔθεσε νέες προκλήσεις «σε ὅλα τὰ ἐπίπεδα, ἀνέδειξε θεολογικὰ καὶ ποιμαντικὰ προβλήματα πολλῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ ἔκανε φανερὴ τὴν ἀνάγκη ἀναζήτησης ἐρμηνευτικῶν κριτηρίων» γιὰ τὴ σχέση τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς θεολογίας

μέ τη διανόηση καὶ τὸν κόσμον [σ. 26]. Ἐπομένως ἡ Ὁρθοδοξία, σημειώνει στὸ εἰσαγωγικὸ τοῦ σημείωμα ὁ Κ. Ζορμπᾶς, καλεῖται «σήμερα, μὲ ἀφετηρία τὶς θεμελιώδεις θεολογικὲς προϋποθέσεις, νὰ ἐκφράσει ἕναν λόγο ζωῆς, προσφέροντας στὸν ἄνθρωπο διέξοδο καὶ ἐλπίδα στὰ ὑπαρξιακὰ ἀδιέξοδα ποὺ βιώνει τὶς ἡμέρες αὐτές» [σ. 27]. Συνεπῶς ἡ ἔκδοση ἐντάσσεται αὐτοδικαίως σὲ μία σειρά ἀντίστοιχων παρεμβάσεων ἄλλων Θεολογικῶν Κέντρων τῆς Ἑλλάδας (τὶς ὁποῖες μνημονεύει ὁ Κ. Ζορμπᾶς στὴν ὑποσημ. 9 τοῦ σημειώματός του).

Τὸ βιβλίον χαιρετίζει ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος [σ. 9] καὶ ὁ Μητροπολίτης Κισιάμου καὶ Σελίνου Ἀμφιλόχιος [σ. 15]. Μετὰ ἀπὸ ἕνα «ἀντὶ Προλόγου» σημείωμα τοῦ Γενικοῦ Διευθυντῆ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης Δρ. Κων/νου Ζορμπᾶ (σ. 21), ἀκολουθοῦν τὰ δοκίμια τῶν Ὁμοσ. Καθηγ. Γρηγορίου Λαρεντζάκη [«Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν σύγχρονων ποιμαντικῶν προβλημάτων, μετὰ τὴν ἐμπειρία τῆς πανδημίας τοῦ Κορωνοϊοῦ (Covid-19), μὲ βάση τὰ Κείμενα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὴν Κρήτη», σ. 45], π. Ἰωάννου Χρυσσαυγῆ («Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος, Νέος Κορωνοϊὸς καὶ Κοινωνικὴ Διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας: Ἕνα νέο κείμενο ἀπὸ θεολόγους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», σ. 65), Καθηγ. Στυλιανοῦ Τσομπανίδη («Ἡ Ἐκκλησία δὲν ζεῖ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της: Τὰ μηνύματα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου ὡς ὁδοδείκτες σὲ περιόδους κρίσεως», σ. 79) καὶ Γεωργίου Στριλιγκᾶ («Ἀναφορὲς γιὰ τὴν παιδεία καὶ τοὺς νέους στὰ Κείμενα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου», σ. 11), γιὰ νὰ κλείσει ὁ τόμος μὲ τὸ «ἀντὶ Ἐπιλόγου» τοῦ Γρηγορίου Λαρεντζάκη [σ. 121].

Ὁ Γ. Λαρεντζάκης, ἀφοῦ ἐπισημαίνει πῶς ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, στὴ δισχισιόχρονη πορεία της, δὲν ἀρνήθηκε ποτὲ νὰ ἀντιμετωπίσει ποιμαντικὲς, θεολογικὲς καὶ δογματικὲς προκλήσεις, ἐστιάζει τὴν προσέγγισή του στὴν «καθολικότητα» τῆς ὀρθόδοξης ἀνθρωπολογίας (ἡ ἐνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἡ καθολικότητα τῆς σωτηρίας καὶ ἡ παγκόσμια κρίση μὲ τὴν πανδημία τοῦ Κορωνοϊοῦ), ὄχι ἀπλῶς γιὰ νὰ μιλήσει γιὰ κάποια ἀνάγκη τονισμοῦ τῆς «μυστικῆς» καθολικότητος τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας, ἀλλὰ γιὰ νὰ τονίσει τὴν «καθολικότητα» τοῦ Κορωνοϊοῦ. Πιὸ συγκεκριμένα, ὅπως γράφει, «τὸ πρόβλημα τοῦ Κορωνοϊοῦ δὲν εἶναι πρόβλημα μόνο τῆς Ὁρθοδοξίας, εἶναι καὶ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ ἀντιμετωπίζουν καὶ οἱ ἄλλες θρησκείες, τὸ ἀντιμετωπίζει ὁλόκληρος ὁ κόσμος, εἴτε πιστεύουν εἴτε δὲν πιστεύουν, εἴτε εἶναι χριστιανοὶ εἴτε εἶναι μὴ χριστιανοί, εἴτε σὲ κάποια θρησκεία εἴτε ὄχι» [σ. 50]. Ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα πλήττεται ἀπὸ τὴ μάστιγα αὐτή, κάτι ποὺ δὲν εἶναι οὔτε ξένο, οὔτε ἄγνωστο στὴν ὀρθόδοξη παράδοση. «Ὅλοι οἱ Μεγάλοι Πατέρες εἶχαν μπροστὰ τους ἕνα μεγάλο ὄραμα, τὴν παγκοσμιότητα καὶ τὴν καθολικότητα τῆς σωτηρίας, ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους» [σ. 51]. Προσθέτει μάλιστα πῶς ἡ εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ποὺ συν-εγείρει τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐὰ συμπεριλαμβάνει ὁλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος κι ὄχι ἕνα «μέρος» αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια ἡ εὐχαριστιακὴ πλήρωση τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μία «καθολικὴ» κοινωνία, ἐν χρόνῳ καὶ χώρῳ, μὲ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος τῶν «ἀναπαυσαμένων προπατόρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν ἀποστόλων, κηρύκων, εὐ-αγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐγκρατευτῶν καὶ παντὸς πνεύματος

δικαίου και ἐν πίστει τετελειωμένου» [σ. 53]. Συνεπῶς, σὲ καμμία περίπτωση δὲν μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ πὼς ἡ χριστιανικὴ πίστη καὶ λατρεία ἀφορᾶ μόνο τὰ μέλη μιᾶς Ὁμολογίας, ἀδιαφορώντας γιὰ ὅ,τι συμβαίνει στὸν ὑπόλοιπο κόσμο.

Μεβᾶσητὴν ἔννοια τῆς «καθολικότητας» τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως, ἡ Ἐκκλησία, ἐπισημαίνει ὁ Γ. Λ., δὲν μπορεῖ νὰ δικαιολογήσει ἀποκλεισμούς, διακρίσεις καὶ διαχωρισμούς, «μεσότοιχους» ἔχθρας καὶ προκατάληψης, ἐθνικές, γλωσσικὲς ἀντιπαλότητες κ.τ.λ. [σ. 58]. Στὴν περίπτωση δὲ τοῦ κορωνοϊοῦ οἱ διαχωρισμοὶ αὐτοὶ ἀφοροῦν ὑγιεῖς καὶ ἀσθενεῖς ἢ ἀκόμη τὴν ἐπιλογή μεταξὺ βαρεῖας καὶ ἐλαφρᾶς μορφῆς ἀσθενῶν κ.τ.λ. [σ. 61], πού ἡ Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ νὰ δικαιολογήσει [Μήπως ὁ ἴδιος κίνδυνος, ἐρωτᾶται, ἐλλοχεύει στὸν διαχωρισμὸ ἐμβολιασμένων καὶ μὴ ἐμβολιασμένων ὅχι στὸ ἐπιστημονικό, ἀλλὰ στὸ ἐκκλησιολογικὸ ἐπίπεδο; Ὁ Γ. Λ. θυμίζει πὼς «τὰ ἐπιστημονικὰ μέτρα δὲν συμφωνοῦν πάντα μὲ τὰ θεολογικά, δὲν συμφωνοῦν πάντα μὲ τὶς θέσεις τῆς Ἐκκλησίας» (σ. 64)]. Μὲ τέτοια ἀντίληψη περὶ καθολικότητας ὑπάρχει στὰ συνοδικὰ κείμενα, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ ἐπισήμανση γιὰ τὶς «ἀρνητικὲς ἐπιπτώσεις τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου» [σ. 63], ἂν καί, ὀφείλουμε νὰ σημειώσουμε, ἡ Σύνοδος δὲν συγκεκριμενοποιεῖ τὶς ἀρνητικὲς αὐτὲς ἐκφάνσεις τῆς ἐπιστήμης.

Τέλος, ὁ Γ. Λ. θίγει τὸ ζήτημα τῆς διάκρισης μεταξύ «οὐσίας» τῆς Θείας Κοινωνίας καὶ «τρόπου» μετάδοσής της [σ. 65]. Ἄν ἡ πρώτη εἶναι «ἀδιαπραγμάτευτη», ἡ δευτέρη δύναται νὰ ὑπόκειται σὲ μεταβολές, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μακραίωνης ἐκκλησιαστικῆς πράξης (ἡ λαβίδα εἰσήχθη ὡς τρόπος μετάληψης κατὰ τὴ β' χιλιετία).

Ὁ π. Ἰω. Χρυσουγῆς στὸ πολὺ ἐνδιαφέρον κείμενό του παρουσιάζει τὴν πορεία σύνταξης τοῦ κειμένου «Ἵπὲρ τῆς τοῦ Κόσμου Ζωῆς: Πρὸς ἓνα κοινωνικὸ ἦθος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας», πού ἐκδόθηκε τὴν Τεσσαρακοστὴ τοῦ 2020 ὑπὸ τὶς εὐλογίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, μὲ τὴ συμβολὴ μιᾶς εἰδικῆς ὀρισθείσης ὁμάδας θεολόγων, ἐνσωματώνοντας ἐπισημάνσεις τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου¹ καὶ ἄλλου ὕλικου ἀπὸ ἐξέχοντες Ἱεράρχες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ ἀνάγκη ἐκδόσεως αὐτοῦ τοῦ κειμένου ἦταν ἐμφανῆς λόγῳ τῆς ἀπουσίας «μιᾶς Ὁρθόδοξης κοινωνικῆς προσέγγισης ἢ ἐνὸς Ὁρθόδοξου κοινωνικοῦ ἦθους» [σ. 69]. Ὁ π. Ἰω. Χ. προσθέτει ὅτι: «τὰ τελευταῖα χρόνια, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία παρουσιάζει μία “ἀλλεργία”, ἀκόμη καὶ “ἀπέχθεια” θὰ ἔλεγα, ἀπέναντι σὲ κοινωνικὲς δηλώσεις» [σ. 74]. Καὶ σχολιάζει: «Κάποια στιγμή, στὸ μακρὸν βυζαντινὸ διάβα, ὁ Ἀνατολικὸς Χριστιανισμὸς, δυστυχῶς, σταμάτησε νὰ ἀσχολεῖται μὲ ζητήματα πού σχετίζονται

1. Λέγει ὁ π. Ἰω. Χ.: «Γύρω στὶς εἴκοσι πέντε Ἐπαρχίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἀπάντησαν μὲ ἐκτενεῖς Ἐκθέσεις, ἐνῶ μερικοὶ Ἱεράρχες συνεκάλεσαν κληρικούς καὶ θεολόγους, εἰδικούς καὶ ἐρευνητές, ἀκόμη καὶ κοινωνικοὺς λειτουργοὺς καὶ φοιτητές, νὰ συμβάλουν σὲ μία τεκμηριωμένη ἔκθεση» [σ. 72]. Εἶναι ἐξαιρετικὰ σημαντικὸ πού υἱοθετήθηκε αὐτὴ ἡ αὐθεντικὰ συνοδικὴ πρακτικὴ στὴ σύνταξη τοῦ κειμένου· θὰ ἦταν εὐχρῆς ἔργον ἢ ἴδια πρακτικὴ νὰ ἐφαρμοσθεῖ σὲ ἀντίστοιχες περιστάσεις στὸ μέλλον καὶ νὰ ἀγκαλιασθεῖ μάλιστα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς Ἐπαρχίες πού δὲν τὸ ἔπραξαν στὴν περίπτωσή τοῦ «Ἵπὲρ τῆς τοῦ Κόσμου Ζωῆς».

μέ τὸ παρὸν καὶ ἄρχισε νὰ ἐπικεντρώνεται στὴν ἐπανάληψη ἀπαντήσεων ἀπὸ τὸ παρελθόν [...]. Προτίμησε τὴν εὐσεβιστικὴ ρητορικὴ ἢ τὸν ἀφηρημένο ὀρθολογισμό, τὴν τελετουργικὴ τυπικότητα ἢ τὸν ἀποξενωμένο μουσικισμό – γιὰ τὸ ὅλα αὐτὰ ἄλλωστε εὐκολότερα προέβαλαν τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση μιᾶς παραδοσιακῆς αὐθεντικότητας ἢ πατερικῆς πιστότητας [...] ἢ ὑπερέμφαση στὸν μοναχισμό (ὡς ἀπόσυρση στὴν καρδιά) καὶ στὸ μουσικισμό (ὡς γοητεία ἐνὸς ἄλλου κόσμου ἢ ἐνὸς κόσμου ἄλλου) παρείχε τὴν κατάλληλη δικαιολογία μιᾶς ἀποδέσμευσης ἀπὸ τοῦτο τὸν κόσμο στὴ χριστιανικὴ Ἀνατολή, μὲ διάφορες ἐπιπτώσεις γιὰ τὴν ἐκκλησιολογία, τὴ Λειτουργία καὶ τὸ ἦθος τῆς» [σσ. 74-76]. Συνεπῶς, τὸ κείμενο «Ἵπὲρ τῆς τοῦ Κόσμου Ζωῆς» ἀπὸ τὴ μία «προσλαμβάνει» γόνιμα τὴ διδασκαλία τῆς Συνόδου καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη εἶναι μιᾶς προσπάθειας ἐξωτερίκευσης καὶ ἀνοιχτότητας τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησιολογίας καὶ ἠθικῆς.

Ὁ Στ. Τσομπανίδης, ἀκολουθώντας τὸ πνεῦμα τῆς Συνόδου, ἐπισημαίνει τὴν ἀνάγκη μιᾶς «σαρκούμενης» θεολογίας, μὲ εὐαισθησία ἀπέναντι στὶς κάθε φορὰ ἱστορικῆς καὶ κοινωνικῆς συντεταγμένες προκειμένου νὰ πραγματώσει τὴ σωστικὴ καὶ μεταμορφωτικὴ ἀποστολὴ τῆς [σσ. 83-85]. Ἡ ἀπουσία μιᾶς προφητικῆς συνείδησης («οἱ χριστιανοὶ προτιμοῦν νὰ εἶναι “βασιλεῖς” καὶ “ιερεῖς”», ἐπισημαίνει ὁ Σ. Τ.) καὶ ἡ ἀρχὴ πῶς ἡ Ἐκκλησία δὲν ζεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό τῆς, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἄλλους (ἡ ἔννοια τῆς «Λειτουργίας μετὰ τὴ Θεῖα Λειτουργία», ποὺ ἀνοίγει τὸ θυσιαστήριο στὸν κόσμο) περιορίζει τὴν Ἐκκλησία στοὺς τύπους, τὴν «ἰδεολογία» καὶ τὸν λειτουργικὸ «σχολαστικισμό» κι ὄχι στὴν οὐσία καὶ ἀλήθεια τῆς λατρείας. Ἡ ἐκκλησιολογία τῆς εὐχαριστίας (ἡ

κοινωνία μὲ τὸν Θεὸ) εἶναι, ἐπισημαίνει ὁ Σ. Τ., ἀνώτερη ἀπὸ τὴν εὐσεβιστικὴ τῆς ἀντίληψη (τὴν εὐχαριστία νοούμενη ὡς μιᾶς τελετουργικῆς «πράξης»). Ἔτσι τελικὰ ἡ ἀσκητικὴ παράδοση τῆς Ὁρθοδοξίας πρέπει νὰ εἶναι μιᾶς «ἄσκησης» στὴν εὐχαριστιακὴ ἀγάπη καὶ τὴν εὐθύνη πρὸς τοὺς ἄλλους [σ. 92].

Τὸ ἀνοιγμα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἄλλους, συνεχίζει στὴν ἀνάλυσή του ὁ Σ. Τ., ἐδράζεται στὴν ὕψιστη ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων, ποὺ μὲ τὴ σειρά τῆς θεμελιώνεται στὴν ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου (μία ἀπὸ τὶς κεντρικῆς διδασκαλίαις τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης). «Ἡ προσβολὴ ὅποιουδήποτε ἀνθρώπου σημαίνει προσβολὴ ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας καὶ ἄρα σημαίνει προσβολὴ τοῦ καθένα μας καὶ τῆς καθεμῆς μας ξεχωριστά» [σ. 99]. Γιὰ νὰ «σωθεῖ» ὅμως ὁ ἄνθρωπος χρειάζεται νὰ εἶναι «σῶο» τὸ περιβάλλον (νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ἡ οικολογικὴ κρίση καὶ οἱ ἀνθρώπινες ἐπεμβάσεις ποὺ προκαλοῦν τὶς ἐπιδημίες). Κι αὐτό, καταλήγει ὁ Σ. Τ., ὁδηγεῖ στὴν προφητικὴ καταγγελία κάθε μορφῆς φονταμενταλισμοῦ.

Τέλος, ὁ Γ. Στριλιγκᾶς σημειώνει τὴν ἀνάγκη μιᾶς «ὀλιστικῆς» παιδείας, ποὺ νὰ στοχεύει στὴν οἰκοδομὴ καὶ καλλιέργεια τοῦ ὅλου ἀνθρώπου, τὴν εὐθύνη γιὰ μιᾶς κατάρτιση ποὺ λαμβάνει ὑπ’ ὄψιν τὶς σύγχρονες κοινωνικῆς τάσεις (δικαιωματισμός, φανατισμός, κοινωνικὴ ἀδίκια, κ.τ.λ.) καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ἀπὸ τὸν ἀτομοκεντρικὸ προσανατολισμὸ [σσ. 118-199].

Στὸ «Ἄντι Ἐπιλόγου» σημειώματά του, ὁ Γ. Λαρεντζάκης ἐπισημαίνει πῶς τὰ Κείμενα τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης ἔχουν δώσει βάσεις γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ δώσουμε συγκεκριμένες ἀπαντήσεις καὶ

συγκεκριμένες λύσεις. Μολονότι ή μέχρι τώρα ένσωμάτωσή τους στίς κατά τόπους Μητροπόλεις και έννορίες ύπολείπεται, ή Σύνοδος έδωσε τὸ στίγμα της σέ μία σειρά ζητημάτων πὸ ἀπαιτοῦν τὴν ἐφαρμογή τῆς ἐκκλησιαστικῆς «οικονομίας», ἀπὸ τοὺς μεικτοὺς γάμους ἕως τὸν τρόπο τῆς θείας μετάληψης. Ἐνθυμίζει μάλιστα πὼς στὴν ἀρχαία Ἀνατολή, ὅπως βέβαια και στὴ Δύση, ὑπῆρχαν ἐν χρήσει πολλές λειτουργίες (τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ή Προηγιασμένη τοῦ πάπα Γρηγορίου, τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου κ.τ.λ.). Ἄρα μία λειτουργικὴ ὁμοιομορφία εἶναι ἄγνωστη στὴν ἀνατολικὴ παράδοση.

Συμπερασματικά, οἱ συγγραφεῖς τῶν ὁποίων τὰ κείμενα φιλοξενοῦνται στὸν τόμο προσεγγίζουν μὲ δυναμισμό καιρία ζητήματα πὸ ἀφοροῦν τὴ σχέση Ἐκκλησίας (καὶ θεολογίας), ἐπιστήμης και κοινωνίας. Τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας και Μεγάλης Συνόδου προσφέρουν ἕνα γενικὸ θεολογικὸ και θεωρητικὸ πλαίσιο πὸ δὲν αὐτο-καταναλώνεται στὴν περιπτωσιολογία, ἀλλὰ πὸ ἐπιτρέπει στίς κατά τόπους Ἐκκλησίες νὰ δράσουν μὲ ποιμαντικὴ εὐαισθησία, ἱεραποστολικὴ συνείδηση και πνευματικὴ διάκριση ὑπὲρ τῶν πιστῶν και τοῦ κόσμου ὅλου –ἔστω και μὲ κόστος νὰ μὴν ὑπάρχει ἐνιαία πρακτικὴ σέ ὅλη τὴν Ὁρθοδοξία. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖο εἶναι μία ἄλλη, λυπηρὴ ὑπόθεση πὸ ἐκτείνεται πέραν τῶν σελίδων τοῦ βιβλίου.

Εὐχαριστοῦμε ὅλους τοὺς συντελεστὲς τῆς ἔκδοσης γι' αὐτὴν τὴν πρωτοβουλία, ή ὁποία δίχως καμία ἀμφιβολία θὰ βοηθήσει θεολογικές, κοινωνικές, ποιμαντικές και ἐκπαιδευτικές ἀναζητήσεις γιὰ τὸ ἐγγὺς μέλλον.

Δημήτριος Κεραμιδᾶς
Καθηγητὴς στὸ Pontificia Università
St Tomasso d' Aquino
(Angelicum) Roma

Ἡλία Κ. Πετρόπουλου,
Τὸ μεγάλο ταξίδι τῶν μύθων
ἀνάμεσα στὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ κόσμο
και τὴν Ἐγγὺς Ἀνατολή,
ἐκδ. Κλειδάριθμος, Ἀθήνα 2021,
σ. 512.

Ὁ Ἡλίας Πετρόπουλος τελευταία ἐξέδωσε ἀπὸ τίς ἐκδόσεις Κλειδάριθμος μία πολυσέλιδη και ἐνδιαφέρουσα μελέτη μὲ τίτλο: *Τὸ μεγάλο ταξίδι τῶν μύθων ἀνάμεσα στὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ κόσμο και τὴν Ἐγγὺς Ἀνατολή*, στὴν ὁποία προσεγγίζει και μελετᾷ τίς πολιτισμικές σχέσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μὲ τὴν Ἀνατολή κάτω ἀπὸ διερευνητικὸ πρίσμα τῆς ἀρχέγονης παράδοσης τοῦ ἀποδιοπομπαίου τράγου ή τοῦ φαρμακοῦ.

Ὁ συγγραφέας γεννήθηκε στὴν Ἀλεξανδρούπολη. Μετὰ ἀπὸ τίς ἐγκύκλιες σπουδὲς του φοίτησε στὴ Σχολὴ τοῦ Κρατικοῦ Πανεπιστημίου Μόσχας Μ. Β. Λομονόσοφ, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔλαβε πτυχίο Ἱστορίας-Ἀρχαιολογίας, μεταπτυχιακὸ και διδακτορικὸ δίπλωμα μὲ εἰδίκευση στὴν Ἀρχαία Ἱστορία. Εἶναι Καθηγητὴς και Πρόεδρος στὸ Τμῆμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμοῦ Παρευξείνιων Χωρῶν τοῦ Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Δημοσίευσε μελέτη μὲ τίτλο: *Ὅμηρος και Ἀνατολή στὸ σταυροδρόμι τοῦ Αἰγαίου. Ἱστορία, Ἀρχαιολογία, Μυθολογία και ἀρκετὰ ἐπιστημονικά (ξενόγλωσσα και ἑλληνικά) ἄρθρα*. Ἐπιμελήθηκε τέσσερις ξενόγλωσσους τόμους μὲ τίτλο: *Ancient Greek Colonies in the Black Sea*, Thessaloniki 2003, Oxford 2007 μὲ συνεπιμελητὴ τὸν Δ. Β. Γραμμένο και ἕναν τόμο γιὰ τὰ ἀρχαῖα λατρευτικὰ μνημεῖα στὸν Εὐξείνιο Πόντο μὲ τίτλο: *Ancient Sacral Monuments in the Black Sea*, Thessaloniki 2010 μὲ συνεπιμελητὴ τὸν Alexander A. Maslennikov. Μετέφρασε

ἀπὸ τὰ ρωσικὰ στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα τὰ βιβλία: Β. Σαριανίδης, *Βασιλικοὶ Τάφοι στὴν Βακτριανή*, Θεσσαλονίκη 1995· Α. Α. Maslennikov, *Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες στὸν Βόρειο Εὐξείνιο Πόντο*, Θεσσαλονίκη 2000· Φ. Οὐσπένσκου-Β. Μπενέσεβιτς, *Τὰ Ἀκτὰ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος. Στοιχεῖα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἀγροτικῆς καὶ μοναστηριακῆς ἔγγραφας ἰδιοκτησίας στὸ Βυζάντιο κατὰ τὸν 13ο-15ο αἰῶνα*, Θεσσαλονίκη 2007· Β. Σαριανίδης, *Ζωροαστρισμός: Ἡ νέα πατρίδα τῆς παλαιᾶς θρησκείας*, Θεσσαλονίκη 2009. Συμμετείχε σὲ ἐπιστημονικὰ προγράμματα, μὲ εισηγήσεις σὲ διεθνῆ συνέδρια, ἡμερίδες καὶ ἔδωσε διαλέξεις καὶ συνεντεύξεις. Ἐπιπλέον ἀσχολεῖται μὲ τὴ Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσική, εἶναι φάλτης καὶ λυράρης ποντιακῆς λύρας. Δείχνει ἀπόλυτη ἀγάπη στὸν τόπο καταγωγῆς τῆς οἰκογένειάς του, τὸν Πόντο, καὶ ἐργάζεται γιὰ τὴ διάσωση καὶ τὴν ἐκμάθηση τῆς ποντιακῆς διαλέκτου.

Ὁ σ. ἀφιερώνει τὴ μελέτη του στὴ μνήμη τοῦ πολυαγαπημένου Μοσχοβίτη ἀδελφικοῦ του φίλου καλλιτέχνη-ζωγράφου καὶ ἐρευνητῆ τῆς τέχνης Νικόλαου Μαστερόπουλου. Μετὰ ἀπὸ τὴν ἀφιέρωση ἔπονται τὰ περιεχόμενα καὶ ἡ ἐκτεταμένη εἰσαγωγή, στὴν ὁποία γίνεται σύντομη ἀναφορὰ τοῦ βιβλίου. Στὴ συνέχεια ἀναφέρεται γενικὰ στὴν παράδοση τοῦ ἀποδιοπομπαίου τράγου στὸν ἀρχαῖο κόσμος τῆς ἀρχαίας Ἑγγύς Ἀνατολῆς στὴν 3η καὶ κυρίως στὴ 2η χιλιετία π.Χ., καὶ στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα κατὰ τὴν 1η χιλιετία π.Χ., μὲ στόχο νὰ φανεῖ ὁ κοινὸς πυρήνας τῆς παράδοσης αὐτῆς. Παρουσιάζει μὲ ἐπιχειρήματα τὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ ἀποικισμό, ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνα π.Χ., καὶ τονίζει ὅτι δὲν ἦταν τυχαῖο ποὺ στηρίχθηκε ἰδεολογικὰ ἐπάνω στὴ λογικὴ τῆς ἴδιας παράδοσης,

στὴ βίαιη δηλαδὴ ἀπομάκρυνση μιᾶς μερίδας ἀνθρώπων σὲ ἓναν ξένο τόπο γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ὑπόλοιπων ἀνθρώπων, καθὼς καὶ τὴ δημιουργία νέου οἰκισμού. Ἀκολουθῶς ἀσχολεῖται μὲ τὴν παράδοση τῆς ἀποπομπῆς στὴν Ἰλιάδα καὶ πραγματεύεται τὴν πιθανότητα ὁ Ὅμηρος μέσα στὴν Ἰλιάδα νὰ περιγράφει μὲ τὸν δικό του ποιητικὸ τρόπο συγκεκριμένα περιστατικά, ποὺ προσδιάζουν στὶς ἀρχὲς τῆς παράδοσης ἓνός ἐξιλαστήριου θύματος. Καταπιάνεται μὲ τὴν (αὐτο)θυσία στὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν χεττιτο-λουβικὴ παράδοση καὶ τὸ χεττιτο-λουβικὸ τελετουργικὸ ἀποπομπῆς ἀποδιοπομπαίου τράγου τοῦ ἱατρομάντη Ζαρπίγα, ποὺ παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐπιστημονικὸ, θρησκευτικὸ καὶ πολιτισμικὸ ἐνδιαφέρον. Παραθέτει τὸ χεττιτο-λουβικὸ τελετουργικὸ ἐξαγνισμού καὶ κάθαρσης τοῦ Ζαρπίγα σὲ μεταγραμματισμὸ καὶ τὴν ἑλληνικὴν του μετάφραση. Τὸ χωρίζει σὲ 18 παραγράφους, ἀναλύει τοὺς 60 στίχους καὶ κάνει παρατηρήσεις μὲ πλούσια ἐμπεριστατωμένα σχόλια. Ἀκόμη προσπαθεῖ νὰ δείξει ἂν ὑπάρχουν στὸ κείμενο ἔστω ἐλάχιστες ἐνδείξεις καὶ ἐρείσματα γιὰ νὰ βασισθεῖ κάποια ἄποψη σχετικὰ μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ τελετουργικοῦ. Κλείνοντας ὁ συγγραφέας τὸ μεγάλο ταξίδι τῶν μύθων καὶ τῶν παραδόσεων στὸν γεωγραφικὸ χώρο τῆς ἀρχαίας Ἀνατολικῆς Μεσογείου, προβαίνει σὲ μία συνοπτικὴ θεώρηση τοῦ ὅλου θέματος, ποὺ μελετᾶ καὶ καταλήγει σὲ σημαντικὰ συμπεράσματα. Ἀκολουθοῦν οἱ σύντομοι γραφίαι, ἢ πλούσια βιβλιογραφία, ἢ ἐκτεταμένη ἀγγλικὴ περίληψη καὶ τὸ εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.

Ὁ συγγραφέας εἶναι ἀξιέπαινος ποὺ ἐρεύνησε καὶ μελέτησε μὲ συνέπεια καὶ σύνεση τίς ἐκδεδομένες πηγές καὶ τὴν ὑπάρχουσα βιβλιογραφία καὶ συνέθεσε

μία πρωτότυπη έργασία προκειμένου να έπιτευχθεί ένα άψογο αποτέλεσμα. Τò θέμα που πραγματεύεται παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όχι μόνο για τόν ειδικό-έπιστήμονα αλλά και τόν ευρύτερο αναγνώστη, ό οποίος μπορεί να έπωφεληθεί και να μάθει πολλά πράγματα για τόν αρχαίο ελληνικό κόσμο.

Ό Η. Πετρόπουλος συνέγραψε με κόπο και μόχθο ένα αξιόλογο βιβλίο, που άπουσίαζε από τήν ελληνόγλωσση βιβλιογραφία. Σίγουρα θα άποτελέσει χρήσιμο, ώφέλιμο και καρποφόρο σύγγραμμα στους φοιτητές του και στους ενδιαφερόμενους.

Πασχάλης Βαλσαμίδης
Αν. Καθηγητής Δ.Π.Θ.

Μαρίας-Βαρβάρας Τζαμάρα,
*Θεολογία του μυστηρίου του γάμου και
 εικονογραφία του στην Κανά,*
 έκδ. Παρουσία, Αθήνα 2019, σσ. 142.

Σε μία έποχή με ιδιαίτερα προβληματικές κοινωνικές, διαπροσωπικές και ένδοικογενειακές σχέσεις, είναι παρήγορο να τυπώνονται ενδιαφέρουσες έπιστημονικές έργασίες για τόν θεσμό του γάμου. Ό γάμος ως βαθιά χριστιανική, μυστηριακή και άγαπητική σχέση είναι τò βασικό αντικείμενο του έργου που φέρει τόν τίτλο: *Θεολογία του μυστηρίου του γάμου και εικονογραφία του στην Κανά*. Η συγγραφέας Μαρία-Βαρβάρα Τζαμάρα εκδίδει τήν έπεξεργασμένη μορφή της μεταπτυχιακής της διατριβής και μάς κάνει κοινωνούς του έντιμου, γλαφυρού και σφριγηλού τρόπου έπεξεργασίας του θέματός της.

Τò βιβλίο χωρίζεται σε δύο βασικές ένότητες: Στην πρώτη έπιχειρείται μία άδρομερής παρουσίαση του γάμου ως ιερού θεσμού. Μετά από τόν άπαραίτητο

όρισμό χριστιανικής φύσεως, γίνεται άναφορά στον σκοπό και τόν άδιάλυτο χαρακτήρα του γάμου. Άμέσως μετά, τò βάρος πέφτει στην Παλαιά και τήν Καινή Διαθήκη και δή στον Γάμο της Κανά και τò *Κατά Ιωάννην* ευαγγέλιο. Έν συνεχεία ακολουθεί μία συνοπτική άναφορά στην Άκολουθία του Γάμου και στις σχέσεις των δύο φύλων πριν και μετά από τήν τέλεση του μυστηρίου, καθώς και στα όσα διδάσκει για τò θέμα ό άπόστολος Παύλος. Η πρώτη ένότητα κλείνει με τὰ περι γάμου σύμφωνα με τή ρωμαϊκή και τή βυζαντινή νομοθεσία. Στη δεύτερη ένότητα, με ιδιαίτερη προσοχή και ευστοχία, επιλέγονται και αναλύονται θεολογικώς και εικονολογικώς πολù γνωστές και ύψηλης ποιότητας ζωγραφικές άπεικονίσεις του Γάμου στην Κανά. Προηγούνται τὰ έργα της καθ' ήμās Άνατολής και έπονται αυτὰ της Δύσεως.

Η θεολογική εξέταση του θέματος είναι σφαιρική και έπιτυχής. Η σ. γνωρίζει καλά τή βιβλιογραφία που έχει στη διάθεσή της και επιλέγει όρθα τὰ βιβλικά και πατερικά χωρία. Συνθέτει και άνασυνθέτει τò ύλικό της με άπλότητα, χάρη, έπιστημονική έντιμότητα και όρθόδοξο φρόνημα, δίχως άκρότητες και ύπεραπλουστεύσεις. Η άνάλυσή της δέν είναι άποκομμένη από τήν πραγματικότητα: αντίθétως όμιλεί τή γλώσσα του παρόντος και δίδει άπαντήσεις στα καυτὰ έρωτήματα των νέων και πάνω από όλα ισότιμων ανθρώπων, που σκοπεύουν να μοιραστούν ή ήδη μοιράζονται τή ζωή τους με τόν έκλεκτό ή τήν έκλεκτή της καρδιάς τους.

Ό Γάμος στην Κανά προσφέρει άφθονο εικονογραφικό ύλικό, βυζαντινότροπο και δυτικότροπο, τò όποιο αξιοποιείται με λιτό και πολù στοχευμένο τρόπο στο παρόν πόνημα. Οι βυζαντινές και μεταβυζαντινές άπεικονίσεις του έν λόγω ευαγγελικού έπεισοδίου συνδυάζουν

κλασικότητα καὶ ἀντικλασικότητα, ἀνθρωπινότητα καὶ ὑπερβατικότητα, ἀλλὰ κυρίως ἀποτυπώνουν τὴ διαρκῆ παρουσία τοῦ Θεοῦ στὸ πλάι τῶν συζύγων, τὶς σχέσεις τῶν ὁποίων διέπουν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἰσοτιμία. Στὴ δυτικὴ τέχνη, εἰδικὰ ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση καὶ ἐντεῦθεν, τὰ πράγματα εἶναι πρὸ συγκεχυμένα, ἐλεύθερα καὶ ἐκκοσμικευμένα, μὲ σύνηθες ἀποτέλεσμα τὴν ἀλλοίωση ἢ καὶ τὴν παραχάραξη αὐτῶν καθ' αὐτὰ τῶν Εὐαγγελικῶν καὶ χριστιανικῶν μηνυμάτων. Οἱ εἰκονολογικὲς ἀναλύσεις τῶν παραστάσεων τοῦ Γάμου στὴν Κανὰ πρὸ ἐπιλέγει ἡ συγγραφέας εἶναι ἱκανοποιητικὲς καὶ μέσα στὸ πνεῦμα τόσο τοῦ εὐαγγελίου ὅσο καὶ τῆς τέχνης, ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς.

Ἐν ὀλίγοις, ἡ Θεολογία τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου καὶ εἰκονογραφία του στὴν Κανὰ εἶναι μία θαυραλέα μελέτη, πρὸ παντρεύει –μὲ σύνεση καὶ γνώση– θεολογία καὶ ζωγραφικὴ, πίστη καὶ ἐπιστήμη, βυζαντινότητα καὶ δυτικὴ τέχνη. Ἀξίζει νὰ μελετηθεῖ, μιᾶς καὶ εἶναι ἀπ' τὰ ἔργα πρὸ ἀνοίγουν δρόμους στὴν ἔρευνα, δίδουν ἀπαντήσεις σὲ σοβαρὰ ὑπαρξιακὰ ἐρωτήματα καὶ προβληματισμοὺς χριστιανικοῦ –καὶ ὄχι μόνον– ἐνδιαφέροντος καὶ ἤθους, κάνουν περισσότερο ὑποφερτὴ τὴ μετανεωτερικὴ μας ἐποχὴ καὶ ἀνανοηματοδοτοῦν τὴν πραγματικότητα.

Ἰάκωβος Θήρας Καραμολέγκος